

CHRYSĆCIJANSKAJA DUMKA

BIELARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC: 1, 10 i 20.

№ 14 (198)

Vilnia, 1 traŋnia 1939 h. — Wilno, 1 maja 1939 r.

Hod XII

UVAHI AB PRACY

(Na 1 Maj)

Dzień pieršaha traŋnia (maja) badaj na ūsim śviecie paśviačany ū čeść pracy. Voš-ža z hetaj nahody j my pamiaščajem tut niekaliki ūvah ab pracy ū rozumieŋni chryścijanskim.

Praca — heta zakon, jakomu treba dabravolnā paddacca j pryniać jaho za svoj vialiki abaviazak. Tak, praca heta zakon abaviazkavy j niaŭchilny. „Chto nie pracuje — kaža śv. Pavał — toj niachaj nia jeść“. Zakon pracy — heta, jak kaža śv. Aŭhustyn, „exhilaratio voluntatis“ — razradavaŋnie voli.

Čaławiek pavinien rabić usio, što ū jaho sile, kab pracu zrabić dla siabie lahčejšaj i pryjamniejšaj. Dziela hetaj mety pavinien jon vykarystać usio toje, što jamu daje navuka j dośled, ale nikoli nie pavinien jon zabyvacca, što jak-by jon nie prykryvaŭ kalučkaŭ pracy kraskami, kalučak pracy całkom nia prykryje j jany zaŭsiody buduć bołš ci mienš kałoć jaho ruki. Vynikaje heta z samaj natury pracy, natury čaławieka j z adnosinaŭ, jakija zachodziac miž pracaj i čaławiekam. Hetak pavinien čaławiek rozumieć zakon pracy j hetkamu zakonu pavinien dabravolna paddacca j jaho pryniać. A takija adnosiny čaławieka da pracy robiac jaje dla čaławieka całkom zrazumiełaj, lahčejšaj i pryjamniejšaj.

Ale mała abiektyŋnaha tolki rozumieŋnia pracy. *Treba pracu*

prymać i vykonvać z luboŭju. Hetak treba adnosicca da pracy, biaz uvahi, jakaja jana jość — fizyčnaja ci rozumovaja, lohkaja ci ciažkaja, pryjemnaja ci prykraja, biaz uvahi na toje, chto jaje maje vykonvać, bo jana abaviazvaje ūsich ludziej, biaz nijakaj roźnicy. Saul, budućy karalom, zajmaŭsia ziemlarobstvam i sam araŭ. David, nia hledziaćy na svajo karaleŭskaje pachodžaŋnie, paśviŭ damašni statak, ihrajućy adnačasna na harfie j układajućy psalmy-vieršy, bo byŭ tak-ža paetam. Śv. Jazep, tak-ža nia hledziaćy na svoj rod karaleŭski, paśviaciŭ siabie fizyčnaj pracy dziela ūtrymaŋnia śviatoj Siamji. A najlepšym prykładam i dokazam patreby lubovi da pracy ūsiakaj žjaŭlajecca sam Chrystos, jaki aŭ da tryccacioch hadoŭ svajho žyćcia na ziamli prabyvajućy ū Nazarecie pamahaŭ u roznaj chatnij pracy, a pradusim Jazepu ū stalarstvie.

Asnaŭnaja meta pracy — zda-być srodki na dastojnaje praŭyćcio, jak pad uzhladam fizyčnym, tak i duchovym. Asabistaje ūzbaħačaŋnie sa škodaj dla bliźniahajość złom. Złom jość tak-ža j halita, bo jana čaławieka paniŭžaje j haŋbić. U śv. Siamji, jakaja jość wiečnym uzoram pracy, nie spatykajem ani baħaćcia, ani hality, spatykajem tam miernaje žyćcio, padtrymlivanaje natuŭznaj i čeśnaj pracaj.

Urešcie, da pracy treba adno sicca tak, kab była jona dla čaławieka nia tolki srodkam padtrymaŋnia jaho žyćcia ū najšyrejšym rozumieŋni, ale tak-ža j srodkam duchovaha palepšaŋnia čaławieka, srodkam jaho śviataści. Praca ū rozumieŋni laicystyčnym, arelihiŋnym, žjaŭlajecca zvyčajna srodkam egoistyčnych roznych intareśaŭ. Tymčasam u pracouŋi Nazareckaj praca była miž inšym tak-ža j srodkam dobraci, ūśviačeŋnia asabistaha. Bo što znača pracavać? Pracavać — znača vysilacca nia tolki dziela ūtrymaŋnia svajho dačasnaha, fizyčnaha žyćcia, ale tak-ža j dziela dabra svajej dušy, dziela jaje žyćcia wiečnaha. A kali čaławiek pracujućy ab hetym pamiatuje j z hetkimi namierami biaracca za pracu, tady praca słuŭža jamu srodkam jaho dobraci j śviataści. Čaławiek, pracujućy z hetkimi namierami, maje bližki ūdzieł u Boŭzym tvareŋni j žjaŭlajecca hetaha tvareŋnia svajho rodu vykanaŭcam.

Słovam, praca ū aświatleŋni chryścijanskim nabiraje paŭnaty značeŋnia j vartaści.

Tyja, da čyich ruk nie dachodzić „Chr. Dumka“ z dadatkam „Zorka“, niachaj biezadkładna składajuć na pošcie „reklamacyju“, a kali-b i heta nie pamahło, tady niachaj ab hetym paviedamlajuć redakcyju.

Za ašvietu našaha sialanstva

Praz dva hady z hakam cely šviet pryhladašsia, jak u Hišpanii liłasia kroŭ. Dy j niama wiedama ci nadalej strymajecca. Niaščasnaja krainal Ale treba wiedač, što hetaje niaščasćie hatoviu tam sabie doŭhimi hadami sam narod, jaho kiraŭniki. Hišpanija — heta najbojš typovaja ŭ Eŭropie kraina supiarečnašciaŭ. Pobač nievialikaj hramady bahačoŭ, roskašy j blichtru — miljony biednaty, hałodnych i žabrakou; pobač mnoštva kaściołaŭ, klaštaraŭ, ducha- vienstva j zakoonnikaŭ — mora ateizmu j pryimityŭnaha biazbožnic- tva; pobač biazcennych skarbaŭ litaratury j mastactva — miljony ciomnych i niahramatnych sialan i rabotnikaŭ.

Hetyja voš hlybokija hramadz- kija supiarečnašci j daviali da pa- lityčnaj katastrofy — špiarša reva- lucyji, a pašla kryvavaj chatniaj vajny.

Ale my vierniemsia ŭ naš rod- ny kraj i zahlaŭna ŭ sialanskija masy našaha narodu. Hlaŭna ad- krytymi vačami nasiebie samych!

Ŭ nas, taksama jak i ŭ celym šviecie, adbyvajucca vialikija hi- staryčnyja pieramieny. Hetyja pie- ramieny najbojš adčuvaje našaje sialanstva. Sialanskija haspadarki nadta razdroblenyja. Našaje sia- lanstva pryšpiešanym tempam praletaryzujecc. Ŭ bielaruskich siołach pajaŭlajecca što-raz bojš ludziej, što nia majuč ulasnaha varštatu pracy. Ziamli bielaruska-

mu sialaninu vielmi ciažka kupić, ci dakupić. Zarabotkaŭ ani ŭ dva- roch, ani ŭ bahaciejšych sialan niama. Častka sialan musić adply- vač u harady, šukač sposabu da žyćcia ŭ handlu, promyśle j ra- miašle.

Nia mienšyja pieramieny j u našym hramadzkiŭm žyćci. Ŭ kož- nym narodzie kiraŭničuju rolu ma- je jaho intelihiencyja. Ŭ nas inte- lihiencyi vielmi mała, dy j taja pieravažna biazdziejnaja dla svaj- ho narodu. Kiraŭnictva narodnym i hramadzkiŭm žyćciom mimavoli pierachodzič u ruki sialanstva. Ka- li zahlaniam u našaje siało, dyk pabačym, što amal usia hramadz- kaja praca apynułasja ŭ rukach idejnych i kulturniejšych sialan- skich adzinak. Jany ŭžo viaduč siało j kirujuč bielaruskim žyćciom.

Hetyja vialikija pieramieny vy- mahajuč ad bielaruskaj dziejnaj intelihiencyi pavyšeńnia ŭzroŭnia masavaj kultury j ašviety našaha sialanstva. A tymčasam nad hetym uzroŭniem pavisla niebiašpiečnaja pahroza. Ŭ našych siołach mno- stva nieašviečanych, zusim ciom- nych i navat niahramatnych sia- lan. Ich treba navučyč čytač i pi- sač, dač pačatki ašviety j asnovy nacyjanalnaj šviedamašci. Hetym im pamahčy ŭ zdabyćci naležna- ha kavałka chleba. Hetkaja praca ŭžo pačata. Mnohija pačali vučyc- ca hramaty. Važnaja sprava, kab jany nia spynili pačataj pracy.

Treba ražviazvač našpielyja poblemy ŭ paru, kab kališ našy- ja dzieci j unuki nia zmyvali na-

Z pramovy ukrainskaha paša V. Mudraha

Deklaracyja Ukrainskaha Demokratyčnaha Abjednańnia

Na pasiedžańni Centr. K-tu UNDO 22.IV siol. u Lvovie star- šynia hetaj arhanizacyi pasol V. Mudryj skazaŭ vialikuju pramovu, u jakoj pradstaviŭ sučasnaje pala- žeńnie Ukrainskaha narodu ahu- lam i ŭ Rečypaspalitaj u asobnašci, robiačy vyvad dzieła dalejšaj ukra- inskaj palityki.

Pasol V. Mudryj zajaviŭ: „Nie viadziom palityki za padšeptam strachu, što mohuč spatkač narod masavyja represii Ŭ ciapierašnim hroznym i adkaznym časie svaje hramadzkija abaviazki adnosna dziaržavy budziem vykonyvač, jak i dasiul vykonvali, ale adnačasna trebujem ad dziaržavy nia tolki zahvantavańnia j praktyčnaha praviadzieńnia ŭ žyćcio poŭnaj zakonnašci, ale j zaspakajeńnia nacyjanalnych potrebaŭ ukrainska- ha narodu ŭ Polšчы“.

Centralny K-t UNDO pramovu paša V. Mudraha pryniaŭ da vie- dama, jak deklaracyju celaj arha- nizacyi.

šaj niadbatašci svajej kryvioj. A sprava ašviety našaha sialanstva — heta najvažniejšaja sprava biela- ruskaj poblemy. Jaje musimo ražviazvač u paru našaj ašvietnaj pracaj. Musimo ražviazvač hetuju poblemy siańnia, bo zaŭtra mo- ža byč poznal

J. P.

АД. СТАНКЕВИЧ

ХРЫСЬЦІЯНСТВА ¹³⁾ І БЕЛАРУСКІ НАРОД

(У 950-ыя ўгодкі Хрысту Беларусі: 988/9—1938/9)

VII

Беларусь з Літвой. Праваслаўе апора і творыва беларускай нацыянальнасьці (XIII—XVI)

Агульная характарыстыка беларуска-літоўскага пэрыяду. Адаленьне Беларусі ад шкод- ных і варожых уплываў. Праваслаўе — па- нуючая вера Беларусі. Рэфармацыя. Езуіты й Праваслаўная Цэрква. Праваслаўе баро- ніць «веру бацькоў» і беларускую нацыю. Узрост беларускай культуры. Культура сьвецкая й Хрысьціянства. Наступ Польшчы. Спын беларускай культуры.

У гісторыі Беларускага Народу пасья існа- ваньня паасобных князьстваў, пасья так зв.

полацкага пэрыяду, калі сярод гэтых князьстваў верхаводзіла й пераважна незалежна трымалася Полацкае, настаў так зв. пэрыяд беларуска-лі- тоўскі, ці мо' лепш пэрыяд суцэльнага белару- скага дзяржаўнага жыцьця з дынастыяй літоў- скіх князёў. Час гэты прыпадае на XIII—XVI ст. Для беларускай нацыянальнасьці час гэты пры- намсі спачатку быў даволі памысным. На паўд- ні ўкраінскія й адчасьці маскоўскія плямёны й іх дзяржаўнае й культурнае жыцьцё руйнавалі сьпяраша дзікія народы — Печанегі й Полаўцы, а пасья з большымі ці меншымі перарывамі на працягу гадоў двухсот (1237—1480) татарскія орды. Дзякуючы іх нападам, Кіеў у 1240 г. быў збураны. Культурны й царкоўны цэнтр быў пе- ранесены ў Маскву. Туды перанесься кіеўскі мітрапаліт у 1328 г. У 1341 г. Масква сталася сталіцай новага маскоўскага гаспадарства. У 1589 г. у Маскве заложаны патрыярхат. Тымча- сам землі беларускія, дзякуючы прадусім іх ге- аграфічнаму палажэньню, бо ляжалі далёка ад

Pa čyjej staranie pavinna stać Litva?

Na heta pytańnie adkazvaje ūstupny artykuł u vilenskaj litoŭskaj hazecie „Aidas“ z dnia 22.IV sioleta. Miż inšym čytajem tam nastupnaje:

— U Eüropie stvarylisia dva varožyja lahiery. Paŭstaje pytańnie, pa čyjej staranie pavinna stać Litva? Pa staranie „vosı,“ ci pa staranie demokracyi?

Viedama, było-b najlepš, kab Litva astalasia neŭtralnaj. Ale heta naŭrad ci ūdasca nia tolki matym, ale j vialikim dziaŕžavam.

Kali-b Litva pajšla z Niamieččynaj i heta prajhrała vajnu, tady jasna, što Litva ūciarpieła-b niamala — jana straciła-b niezaležnaść i padpała-b pad panavańnie jakoj dziaŕžavy, vyjhraŭšaj vajnu. A kali-b i Niamieččyna vyjhrała vajnu, dyk i tady trudna spadziavacca, kab, budučy ū vajnie pa staranie Niamieččyny, Litva mahła-b utrymać svaju niezaležnaść. Niemcy jaje zabrali-b całkom pad svajo valadańnie.

I naadvarot — dałučyŭšysia da bloku dziaŕžaŭ demokratyčnych, Litva, kali-b hetyja dziaŕžavy vajnu vyjhrali, mahła-b tak-ža niešta vyjhrać. Prynamsi mahła-b utrymać svaju niezaležnaść, tak darahuju reč usim kulturnym ludziam. Ani z Francyjaj, ani z Anhlijaj Litva nia maje supolnaj hranicy. A supolnaja hranica Litvy z Polščaj

Dalejšyja plany Niamieččyny

„Warszawski Dzieñnik Narodowy“ ab dalejšych planach Niamieččyny piša hetak:

„U Berlinie rašyli pastupova razbivać prastor Eüropy, uvažaju čy jaho za žyćciovy prastor niamieckaha narodu, na małyja aŭtanamičnyja dziaŕžaŭnyja arhanizmy, jakija ū kancy apynucca pad pratektaratam Niamieččyny. Niamieckaja presa pakazvaje na

mienš niebiašpiečnaja, jak Niamieččyny, ci jakoj inšaj vialikaj dziaŕžavy.

U wypadku-ž, kali-b vyjhrała vajnu Niamieččyna, Litva, choć-by była i ū praciŭnym jej lahiery, usioroŭna hraziła-b jej niebiašpieka, što j u inšym wypadku.

Adhetul vysnavy: lepš iści z tymi, z katorymi, kali jeny vyjhrajuć, vyjhraje j Litva (mahčyma, atrymała-b nazad utračany port Kłajpedu), čym z tymi, z katorymi, — ci jany vyjhrajuć, ci prajhrajuć, Litva nia vyjhraje ničoha.—

M. K.

ŭschod i paŭdzionny ŭschod, jak na eürapejskija federacyi, budučych pratektarataŭ Niamieččyny. Iduć jany ad Bałtyku da Čornaha Mora j na Balkany. Makiedonskaja prablema na Balkanach, ukrainskaja j bielaruskaja ū Polščy, a baŭharskaja (siamiharodzkaja) ū Rumynii buduć niepakoić hetuju čašcinu Eüropy j trebavać pierahladu hranic, aŭ pakul nie paŭstanie federacyja.“

Ab konsolidacyi dzieła dziaŕžaŭnaj abarony

Vilenskaje „Słowo,“ śćviardžajučy poŭnaje abjednańnie Polska ha narodu, wykazvaje potrebu konsolidacyi dzieła dziaŕžaŭnaj abarony ŭsich hramadzian Rečypaspalitaŭ. „Słowo,“ kab nie ražminacca z svaimi pahladami, abminaje Bielarusau i prapanuje naładzić konsolidacyju z Ukraincami j Žydami. „Kurjer Polski“ ab hetym piša tak: „Niekatoryja polskija palityčnyja kruhi pačali pierahavory z prad staŭnikami nacyjanalnych mienšašciaŭ u Polščy ab konsolidacyi dzieła dziaŕžaŭnaj abarony. U Lvovie havaryli z Ukraincami — pradstaŭnikami UNDO, a ū Varšavie z Litoŭcami, Bielarusami j Žydami.“

Da ŭ ž n i k i l Cas prysłać padpisku na „CHRYŚCIJANSKŪJU DUMKŪ!“

Pašpiašycie, bo spynim hazetu!

Hrošy prysylać najlepš „przekazem rozrachunkowym“. Numar našaha konta 63.

гэных дзікіх народаў, былі пакрыты лясамі й ад паўдня былі заслонены пінскімі балотамі, асталіся паза іх уплывам і наездамі.

Калі землям украінскім і маскоўскім найбольш гразіла татарская навала ў XIII ст. і калі ўжо ў XIV ст. напірала на Беларусь Польшч і Маскоўскае князьства, Беларусь у гэтым часе ўжо, разам з большай часткай зямель украінскіх, апынулася ў аб'яднанні з Літвой, на якую у свой чарод напіралі рыцары ордэнаў лівонскага й тэўтонскага.

Аб'яднаньне Беларусі з Літвой аддзяляла наш народ ня толькі ад паўдня й забесьпячала ад нападаў і ўплываў гэных дзікіх народаў, але так-жа й ад Масквы, якая ўжо пачынала заяўляць свае прэтэнсіі на ўсе ўсходня-славянскія землі й народы, апіраючыся адно толькі на чужацкай, накінутай усім гэтым народам, назове «Русь» — дзела варагаў-русаў — і на адзінстве хрысьціянскай, усходняга абраду, веры. Гэткае аддзяленьне Беларусі ад паўдня й ад

поўначы й палітычнае аб'яднаньне з Літвой мела вялікае значэньне дзеля далейшага вырабленьня й консалідацыі беларускай нацыянальнасьці. У гэтым-жа пэрыядзе, ужо ў XIII—XIV ст., беларуская нацыянальнасьць і беларуская мова злажылася ў нацыянальнасьць суцэльную й самабытную, якая пазьней разьвілася да даволі вялікіх, як на той час, разьмераў. На гэты час прыпадае пэрыяд росквіту беларускай культуры, а ў XVI ст. пэрыяд залатой яе пары.

У 1386 г., як ведама, дзеля палітычных мэтаў наступіла унія Беларусі й Літвы з Польшчай. Дзякуючы аднак зьлітнасьці й цьвёрдай самастойнасьці беларускай нацыянальнасьці й беларускай культуры, унія гэта асталася уніяй толькі на паперы, бо нашая дзяржава далей асталася фактычна сусім незалежнай. І нічога дзіўнага: беларуская мова панавала ў урадзе, у судзе, у палацах і канцэлярыі вялікіх князёў, была мовай культуры, навукі, школы, цэрквы. У архівах цяпер знаходзіцца вялікі запас роз-

Z pramovy Hitlera

Niamieččyna zryvaje pakt nienapadańnia z Polščaj i marski dahavor z Anhlilaj

Na zaklik Ruzvelta da miru i vyrašeńnia spornych spraŭ namižnarodnaj kanferencyi, kancler Niamieččyny 28 krasavika siol. adkazaŭ vialikaj palityčnaj pramovaj u niamieckim parlamencie.

Kancler Hitler miž inšym zajaui: Sklikaŭ Rajchstah(parlament), kab prad cełym niamieckim narodom dać adkaz Ruzveltu. Ad pačatku majej palityčnaj pracy imknuisia da poŭnaj svabody niamieckaha narodu. Nikoli nia imknuisia da vyrašeńnia z inšymi dziaržavami spornych spraŭ vajnoj i chaču ražviazvać spornyja spravy mirnym sposabam. Nie pasiahnu pa tyja ziemli, jakija nikoli da Niamieččyny nie naležyli.

Śviet padzieleny na paŭujučych i paduładnych. Hranicy dziaržaŭ jość niespraviadlivyja. Ad Niamieččyny adabrany zamorskija kolonii. Niamieččyna Francyi nie baicca. Niekalki hadoŭ tamu zapeŭniaŭ, što da Francyi nia maju nijakaj terytoryjalnaj pretensii — ciapier hetaha zapeŭnić nie maju. Ciapier treba zavieści novy paradak, paradak sapraŭdy spraviadlivy.

Aŭstryja zlučana z Niamieččynaj, bo Aŭstryja — heta niamiecki kraj. U Čechach jość celyja asielišcy niamieckaha nasielnictva, hety kraj naležyć da haspadarčaha vokruhu Niamieččyny, a kul-

туру Čecham stvaryli Niemcy. Dziela hetaha Čechi pryłučany da Niamieččyny.

Hdansk jość niamiecki i choča naležać da Niamieččyny. Jak Polšč patrabuje mieć dostup da mora, tak Niamieččyna musić mieć dostup da Uščodniaj Prusii. Hetaja problema musić być vyrašana mirnym sposabam.

Śviet mabilizujecca i choča pralivać kroŭ, staviačy za heta adkaznymi Niamieččynu j jaje sajužnikaŭ. Niamieččyna nia choča vajny j choča zdabyć svajo prava mirnym sposabam. Zusim biezpadstaŭnyja pretensii Francyi j Anhlilii da tych spraŭ, jakija vyrašaje Niamieččyna z Italijaj. Niačaj Anhlilija zdabyvaje zamorskija ziemli, a Niamieččynie dać svabodu ŭ Eŭropie.

Ab polska-niamieckich suadnosinach

Hitler pryznaje patrebu dla Polščy dostupu da mora j zajaŭlaje, što treba pryznać Niamieččynie dostup da Uščodniaj Prusii.

Dziela hetaha — kazaŭ Hitler — žviarnuisia da Polščy z prapazycyjaj: 1) kab niamiecki Hdansk, zhodna z volaj jaho nasielnictva, byŭ pryłučany da Niamieččyny; 2) kab Polšč zhadziłasia na praviazieńnie Niamieččynaj praz kalidor aŭtostrady j eksterytoryjalnaj

čyhunki. Za heta Niamieččyna akančalna hvarantavała-b hranicy Polščy j zaklučyła-b na 25 hadoŭ pakt nieahresii, adnačasna Polšč, Niamieččyna j Vuhryja zabišpiečyli-b niezaležnaść Slavakii. Polšč nie zhadziłasia na heta j zaklučyła dahavor z Anhlilaj. Dahavor hety — ŭvažaje Hitler za adnastaronnaje sarvańnie Polščaj paktu nieahresii z Niamieččynaj. Nia vyklučaje heta — zapeŭniaje Hitler, — kab nia možna było du-mać ab novym parazumleńni Polščy z Niamieččynaj.

Sarvańnie anhielska-niamieckaha marskoha dahavoru

Adnosna Anhlilii Hitler skazaŭ: Niamieččyna dakanala žmieny ŭ Eŭropie biez vajny. Anhlilija čamuści ŭvažala patrebnym hvarantavać mnohim dziaržavam niezaležnaść. Heta robicca dziela akružeńnia Niamieččyny, a nia dziela zabišpiečeńnia miru. U takich abstavinach marski dahavor, jaki maje na mecie zabišpiečeńnie miru, staŭsia fikcyjaj. Dziela hetaha — zajaui Hitler — zryvaju jaho.

Niamieččyna na nijakija mižnarodnyja kanferencyi nie zhadžajecca

Na prapazyciju Ruzvelta Hitler adkazaŭ iranična, adznačajučy, što Niamieččyna biez aružža na nijakuju mižnarodnuju kanferencyju nia pojdzie.

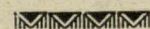
Treba adznačyć, što Hitler u hetaj vialikaj palityčnaj pramovie,

ных культурных памяткаў беларускіх з гэтага часу. Каб аслабіць беларускую самастойнасьць (і літоўскую) з боку польскага, уніі панаўляюцца і на паперы ўрэзваюць беларускую самастойнасьць, але толькі на паперы, бо жыцьцё, беларуская стыхія і культура перамагаюць. У 1413 г. адбываецца ведамая унія Гарадэльская, якая фармальна моцна агранічае беларускую самабытнасьць нацыянальную, але жыцьцё гэтаму і далей не паддаецца.

Галоўнай апорай у гэтым часе беларускай нацыянальнасьці і культуры было праваслаўнае Хрысьціянства. Як мы ўжо адзначылі вышэй, у XIII ст. Беларусь ужо была з Рымам у разьяднаньні, была праваслаўнай. Гэтага разьяднаньня даканала Візантыя ў сябе між іншым так-жа і дзеля палітычных мэтаў і такое-ж разьяднаньне нясла і на беларускія землі. Сэнс гэтай палітыкі ў тым, што ўсходня-славянскія землі (у іх ліку і беларускія), пасвараныя з Ры-

мам, лягчэй утрымаць у блізкасьці і залежнасьці ад Візантыі, чымся тады, калі-б яны былі з Рымам у еднасьці. Словам, так ці йнакш, але праз увесь беларуска-літоўскі пэрыяд (XIII—XVI ст.) бел. гісторыі пануючай верай у Беларусі было Праваслаўе, якое служыла апорай і творывам у гэтым часе беларускай нацыянальнасьці і культуры. Праўда, у гэтым часе, як увідзім ніжэй, падымалася ідэя уніі, ідэя аб хрысьціянскім адзінстве, аб лучнасьці з Рымам, што і было даканана ў канцы XVI ст. Але да гэтага часу ў Беларусі, калі ня лічыць стасункова нязначнага яшчэ лацінскага Каталіцтва, панавала бадай непадзельна Праваслаўе.

У палавіне XV ст. (1439) наступіла Царкоўная Унія між усходам і захадам, падпісаная ў Флёрэнцыі. Пранікла яна і у Беларусь, дзе гадоў да ста, як увідзім ніжэй, пратрывала. Аднак, не захапіўшы шырокіх масаў, заняпала.

jakoj zakranuŭ spravy miŭnarodnaha značeńnia nia tolki Eŭropy, ale amal celaha ŭsvietu, ab adnosinach Niamieččyny da SSSR i ahułaŭ ab roli Savietaŭ u miŭnarodnym ŭžyci — ničoŭha nie skazaŭ. Heta wielmi charakterna...

Zvarot Niamieččyny z prapazycyjaŭ da Polšcy i Anhlji

Prad vystupleńniem Hitlera, 28 krasavika niamiecki ŭrad uručiŭ polskamu ŭradu ŭyroka ŭmatyvavanuju prapazycyju nanava, u jakoj stavić tyja-ŭ samyja damaŭniaŭ, što j upierad pastaviu. U hetaj prapazycyji niamiecki ŭrad adznačaŭ, što kali polski ŭrad uvažaje patrebnym vyrašeńnie hetaj spravy ŭslacham dahavoru, dyk niamiecki ŭrad na heta hatou i stavić tolki adnu zaŭciarohu, kab dahavor byŭ vyraznym i zabaviazvaŭ abiedzvie starony.

Adnačasna niamiecki ŭrad uručiŭ svaju prapazycyju j anhielskamu ŭradu, u jakoj dakazvaje, što Anhlja svajej palitykaj adnosna Niamieččyny skasavała niamieckanhielski morski dahavor z 1935 h., ad jakoha ciapier i Niamieččyna adkazvajecca j dzieła hetaha prapanuje dahavarycca ŭ hetaj sprave nanava.

Ці выписываеце і чытаеце Вы „Калосье“ — беларускі літаратурна-навуковы і грамадзкі кварталны часопіс? „Калосье“ ўжо выходзіць 5-ты год. „Калосье“ павінна быць у кожнай беларускай хаце, у кожнага беларускага інтэлігента. Каштуе ўгод: у краі 2 зл. загр., 3 зл. 20 гр., асобны нумар—50 гр. Адрас рэд. і адм.—Вільня, Завальная 1—2.

Da spravy Vil. Bielaruskaj Himnazii. Siarod vilenskich Bielarusaŭ, a navat i ŭ presie, pajaviliŭsia čutki ab likvidacyi Vilenskaje Bielaruskaje Himnazii. Dzieła vyjaŭnieńnia spravy Bačkaŭski K-tet Himnazii pasaŭ delehacyju da Kuratara Vil. ŭkolnaha Vokruhu. Kuratar zajaviu delehacyi, što dyrekcija Vil. Bielaruskaj Himnazii moŭa prymać padańni kandydataŭ u pieršuju klasu hetaj ŭskoly. Ab likvidacyi himnazii pastanovy jšče niam. U hetaj sprave j u sprave adkryćcia liceju pry Vil. Biel. Himnazii Bačkaŭski K-t vyŭsylaŭ delehacyju ŭ Varšavu da Ministra Aŭsviety.

Біеларуская Пиліхрымка ў Калварыю. За прыкладам минулых hadou Bielaruskaj Пиліхрымка ў Калварыю пад Vilniaj abudziecca sioleta ŭ pieršuju niadzielu miesiaca červienia, heta znača: u niadzielu 4 červienia. Пиліхрымка vyjdzie z Vilni, z kaścioła śv. Mikalaja, ranicaj paŭla nabaŭženstva. Usim učaŭnikom bielaruskaje pilihrymki z vioski budzie pryhatavanaje biaspłatnaje pamieškańnie na načleh. Zborny punkt u Redakcyi „Chryŭcijanskaje Dumki“—Vilnia, Zavalnaja 1. Bolš padrobnyja infarmacyi padamo ŭ nastupnym numary. Usich Bielarusaŭ zaklikajem zahadzja pryhatalacca j staracca pryńiać udziel u svajej Bielaruskaj Пиліхрымцы.

Тыдзень Пропанды Музејаў. Sajuz Propandy Turystyki sarhanizavaŭ u Vilni ad 23 da 30 krasavika sioleta Тыдзень Propandy Музејаў. U hetym časie asablivajpapularnaŭscij karystaŭsia Bielaruski Muzej im. Ivana Łuckieviča ŭ Vilni, dzie hetulki bylo adviedyvajučych, što kiraŭnictva Muzeju nie mahło paŭpieć davać pajaŭnieńni. Dzieła taho da pomačv bylo paklikana niekalki studentaŭ.

Міністэрства Нутраных Спраў не зачvierdzіла статуту Біеларускага Сажузу Абстынентаў. Hod tamu ŭ Vilni paŭstała dumka sarhanizavańnia Bielaruskaha Сажузу Абстынентаў. Dzieła taho byŭ apracavany adpaviedny statut i padany ŭ Vilenski Vajevodzki ŭrad na začvierdzańnie. Vajevodzkija ŭłady statutu hetaha nie začvierdzili. Tady zakładčyki adkalkisia da Міністэрства Нутраных Спраў, adnak i tam henaha statutu nie začvierdzili. Biel. Sajuz Абстынентаў mieŭ na mecie viaŭsci akcyju suproc pjanstva j kureńnia tytunu.

З vydavieckaje nivy. Hetymi dniami ŭ Vilni vyjšła z druku kniŭka z cyklu «Біеларуская Зіемларобская Бібліятека» p. n. „Чаго нам трабуе зямля“. — Napisaŭ jaje aŭranom V. Szanski, zbіelaručyŭ A. K. Kniŭka maje 28 bačyn, z ilustracyjami. Cena 20 hr. Vydańnie „Samapomačy“.

Novyja mataryjaŭ z bielaruskaj litaratury. Bielaruskija savieckija daŭledčyki, pracujučy nad novym padručnikom historyi bielaruskaj litaratury (staryja bielaruskija padručniki dzieła palityčnych pryčyn kamunistyčna-

Dr. Jadviha i Stanisaŭ Hrynkievičy

5)

Hygijeničnyja zaŭvahi ab hadavańni maŭlych dziaciej

Narmalnyja vyparaŭnieńni. Novarodžany ad-daje kaŭ (idzie na dvor) adzin abo dva razy ŭ pieršyja 24 hadziny. Pieršy kaŭ jahony—heta ciomnaja, abo čornaja, jak smała klejkaja, masa. Narmalna dzicia maje kaŭ 3—4 razy ŭ paru. Starejšyja dzieci majuć vyparaŭnieńni 1--2 razy. U dziciaci, kormlenaha maŭlakom, kaŭ budzie miakkim, ŭoŭtatavym, amal što biaz nijakaha zapachu. Kali ŭ kale vidać kuski syru, a kolkaŭ vyparaŭnieńniaŭ robicca čaŭsciejšaja, treba radzicca ŭ dochtara, dzieła taho, što heta moŭa być pačatak chvaroby straŭnika abo kišok. Jašče horš, kali volnaŭ robicca biazupynnaju, dzicia kryčyć, noŭki pryčiahnutyja da trybuška, vanituje, kaŭ redki, vadzianisty, zialonaha koleru, dy maje hniŭly zapach. Heta havoryć ab pavaŭnaj chvarobie. Pomač dochtara biezadkladna patrebnaja, vialiki pracent dziaciej pamiraje ad hetkaje chvaraŭci.

Mača. Mača ŭ dziciaci pavinna być biaz kole-ru j zapachu. Dziaia jdzie z mačoju ŭžo ŭ praciahu pieršych 24 hadzin. Narmalna dzicia chodзіć z mačoju niekalki разоў u paru. Kali-b mača nie pakazalasia na pieršy-druhі dzień, treba radzicca ŭ dochtara.

Chaj dzicia jaknajchutčej pryvučaŭjecca da rehularnaha vyparaŭnieńnia z kaŭlam i mačoju. Trochčatyroch-miesiačnaje dzicia moŭna ŭžo pryvučyć, kab jano addavała kaŭ u harščok. U 18-m miesiacy dzicia samo pavinna prasicca, kab jaho pasadzili na harščok.

Dziciačaja vopratka. Kolkaŭ i jakaŭc vopratki ŭ hrudnoha dziciaci zaleŭyć ad pary hodu. Vopratka musić być loznaja, nie zaciesnaja, dobra pry-stavać da cieŭla. Nia moŭna mocna krachmalić, kab nia muŭala, dzieła hetaha nia moŭa być toŭstych švoŭ, abo huzikaŭ na plačoch. Pakul dzicia nia niańčycca, heta značycca da 4—5 miesiaca, asnaŭnaja vopratka budzie hetkaja: saročka, paŭštaja prosta, z miakkaha paŭlatna, dobra vymyta. Zaviazuvać saročku tonkimi tasiemkami, z pieradu na hruziach.

maskoŭskimi ūladami skasavany i skanfiskavany!) znajšli ū leninhradzkich archivach novyja materyjaly: znojdziena niekalki bytawych paem niavedamych aŭtoraŭ z pačatku XIX stahodździa, čarod tvoraŭ biełaruskaha narodnaha hieraičnaha epasu, pa niekalki nidzie niadrukavanych tvoraŭ biełaruskich piśmieńnikaŭ z kanca XIX st., u tym liku j tvory Fr. Bahuševiča. Pavodle dumki henych dašledčykaŭ, biełaruskija litaraturnyja tvory jość i ū maskoŭskich archivach.

Biełarusy ū Arhientynie. Da nas dajšli paciašajučyja viestki ab žyćci biełaruskaj emigracyi ū Arhientynie (Paŭdzionnaja Ameryka). Pavodle hetych viestak Biełarusy ū Arhientynie arhanizujucca. Isnuje ūžo ū stalicy Arhientyny — Buenos-Ajres — kulturna-aśvietnaja arhanizacyja Biełarusaŭ — Biełaruskaje T-va „Kultura“. Pry arhanizacyi isnuje chor. Niadaŭna T-va „Kultura“ zarhanizavała pieršaje biełaruskaje pradstaŭleńnie ū Arhientynie.

Biełarusy ū Litvie. „Лит.Вѣст.“ padaje, što 10.III.39 u Jonavie (Litva) adbylosia biełaruskaje pradstaŭleńnie naładžanaje dramatyčnaj sekcyjaj Biel. Kult.-Aśvietnaha T-va ū Litvie.

Usiakuju biełaruskuju knižku, BIEŁARUSKIJA PAŠTOŪKI, hazetu najtaniej i najchutčej dastaniecie ū biełaruskaj

kniharni „Pahonia“
Wilnia, Zavalnaja vulica № 1.
Kataloh biełaruskich knižak, na žadańnie, vysyła jecca darma.

Eŭrapejskaja palityka navokał Niamieččyny

Pašla suśvietnaj vajny ū Eŭropie byŭ ustanouleny mižnarodny ład Versalskim traktatam Niamieččyna ū ramach Versalskaha traktatu čułasja pakryŭdžanaj i ūšciaž šukała sabie vychodu z hetaha pałažeńnia. Francyja, Anhlia i mnohija mienšyja dziaŭstvy Versalskim palityčnym ładam byli zdavoleny j staralisia hety ład utrymać nazaŭsiody. Dziela ūtrymańnia ūstanoulenaha Versalskim traktatam palityčnaha ładu ū Eŭropie byla zarhanizavana Liha Narodaŭ. Ale na šviecie pad soncam niama ničoha wiečnaha, dyk pastareŭ Versalski traktat i zaniemahła Liha Narodaŭ.

Pieršy etap niamieckaj palityki

Niamieččyna pašla suśvietnaj vajny pravodzila zahranicnuju palityku hetak: Na zachadzje staralasia stvoryć prakanahnie ū Francyi j Anhlji, što Niamieččyna nazaŭsiody pryznaje ūstanoulenyja Versalskim traktatam hranicy j dziela hetaha nikoli nia budzie napadać ani na Francyju, ani na Anhliju. Hetkaj palitykaj niamiecki ūrad chacieŭ dostać z adnaho boku palohku ū spłačvańni vajennaha adškodavańnia, a z druhoha — volnuju ruku na ūschodzie — adnosna Polščy j Litvy. Ad Polščy Niamieččyna chacieła adabrać Pamorje, Šlonsk i zaniac Hdansk, ad Litvy — Kłajpedzki Kraj. Dziela hetaha Niamieččyna zaklučyla sajuz z SSSR (zaklučany dahavor u Rapallo), kab zastrašyć zachodniuju Eŭropu, dy akružyć Polšč z uschodu. Hetak pravodzi-

ła Niamieččyna zahranicnuju palityku aź da 1933 hodu.

Druhi etap niamieckaj zahranicnaj palityki

Hety kirunak, ci vyražniej taktyka niamieckaj palityki, jakuju my korotka predstavili, pačynaje žmianiacca j rasšyracca z prycho- dam da ūlady Hitlera. Žmiana nastupiła ū pačatku 1934 hodu, kali Hitler zajaviŭ, što jon hatou zaklučyć z Polščaj dahavor ab nienapadańni i što ūsie spornyja spravy budzie vyrašac mirnym sposabam. Polšč zhadzilasja j zaklučyla z Niamieččynaj pakt nieahresii na 10 hadou. Pašla hetaha Niamieččyna pačala hrazić balšavikom, vystupiła abaroncam Eŭropy ad komunizmu, zaklučyla antykomunistyčny sajuz z Italijaj j Japonijaj i na hetym antykomunistyčnym kaniu pajechała pa celaj Eŭropie. Pry hetym niamieckija dypmaty zajaŭlali na cely šviet, što Niamieččyna staić na hruncie nacyanalnaha pryncypu j choča abjadnać tolki tyja ziemli, dzie žyvie niamiecki narod, a da hetaha abjadnańnia namierana dajsci tolki mirnym sposabam. Demokratyčnaja Eŭropa pavieryła j ustupała. Niamieččyna pryłučyla da siabie Austryju j na padstavie zhody Anhlji j Francyi adabrała ad Čechasłavaččyny Sudety.

Pierałom u eŭrapejskaj palitycy

Pašla zaniacćia Sudetaŭ, Niamieččyna z Italijaj konsekventna pravodzilać svaju palityku dalej.

Na heta apranajecca kaftančyk, z tonkaje, miakkaje bavoŭny, zaviazany kala šyjki z-zađu na plačoch.

Hetkaja vopratka nia mulaje cieła j nidzie nima rozparkaŭ. Apranutaje dzicia ū saročku j kaftančyk zakručvajem u dźvie pialuški. Na spod bierem pialušku barchanovuju, złažyŭšy jaje kvadratam, a na jaje pialušku z pałatna, zložanuju sukosna, kab vyšaŭ trochkutnik. Na hetak narychtavanyja pialuški paklaść dzicia, siaredni roh tonkaje pialuški pieraklaŭšy pamiz nožkami, a dva bakavyja kancy zakruciŭšy na trybušok. Barchanovaju pialuškaju abtulić dzicia pad pachami j kaniec zatknuć pad nožki. Dziaćia miecimie tady j ciopła j vyhodna, adnačasna-ž nia speckaje koŭdry, saročki i h. d. Kali dzicia ūžo niačycca, dyk zamiast kaftančyka — apranuć jaho ū sukienku. Sukienka kab tak sama była loznaju, miakkaju, z materyi, jakaja nie achvarbuje j nia lišnie doŭhaja. Na nožki možna tady paklaści pančoški miakkija, kab nia cierli skury. Nanač dziennuju vopratku škidać i klaści načnuju saročku, najlepš z barchanu. Nie nakryvać dziciaći zaciopła piarynaju, paduškami. Jasna, kali ū chacie cholad-

na, dobra abtulić koŭdraju, kab nie prastudzić. Dziaćia chutčej prastudžyvajecca, kali jano budzie pierahretaje piarynaju, spacieŭšaje j tady adkryjecca. Zdaravie spać nakryvajučy lohka ju koŭdraju ci kocam-pościłkaju.

Ruplivaść ab čyściniu dziciačaje vopratki chaj miecimie kožnaja maći. Vopratku papeckanju kałam, zmočanju, abo zvanitavanuju, treba pieramianić i pierapranuć dzicia ū čystuju. Adnolkava važnaja čyścienia pialušak. Nikoli nie davać pialuški zmočanje, jakaja nat i vysachła, dziela taho, što jana śmiardzić, a druhoje — jana zakareła, dziare skuru j moža vyklikać vysypku, badziulki abo nat i skulu.

Myćcio pialušak mo j nadta prostaja sprava, adnak jana nastolki važnaja, što spyniŭš nad jeju, abhavaryŭšy sposab, jak možna praktyčna najlahčej ich vymyć.

Papeckanyja pialuški z celaha dnia namačyć i vypałaskać u chałodnaj vadzie, dobra vykrućiŭšy, namylić i pakinuć nanač u haršku z chałodnaju vadoju. Ranicaju vylić henuju vodu, a naliŭšy švie-

Niamieččyna zajmaje Čechiju, pad-paradkoŭvaje sabie Słavakiju, zabiraje Kłajpedu j addaje Karpackuju Ukrainu Vuhryi, a Italija aružna prysabiečvaje Albaniju. Hety apošni pachod Niamieččyny j Italii zatrivožyŭ amal usie eŭrapejskija dziaŭžavy j zaniepakoŭi ceły šviet. Nastupiŭ pierałom u eŭrapejskaj palitycy. Anhlija z Francyjaj stannuli prociŭ dalejšaha pachodu Niamieččyny j Italii. Zahrožanyja dziaŭžavy pačali mabilizavacca j amal usia Eŭropa stanula ŭ pahatovie da vajny.

Prapazycyja Ruzvelta i dalejšaja dyplomatyčnaja jhra

Ŭ časie najboľšaha mižnarodnaha napiacćia ŭ Eŭropie, prezident Zł. Št. Paŭnočn. Ameryki Ruzvelt žviarnušsia da kanclera Niamieččyny Hitlera j dyktatara Italii Musoliniaha z zaklikam da miru j mirnaha vyrašeńnia spornych spraŭ na mižnarodnaj kanferencyi. Adkaz Hitlera byŭ adložany da 28 krasavika siol. Ŭ hetym časie niamieckaja i italjanskaja dyplocyja žviarnuła najboľš uvahu na baľkanskija dziaŭžavy j tam naładžvaje spravy, byccam hatoviacćsia da hieneralnaj razhryŭki z Anhlijaj i Francyjaj na Mižziemnym mory. Francyja z Anhlijaj z svajho boku tak-ža hatoviacca da hetaj hieneralnaj razhryŭki.

Treba spadziavacca, što ad 28 krasavika, pašla adkazu Hitlera Ruzveltu, pačniecca nowy etap eŭrapejskaj palityki navokał Niamieččyny j Italii

Apošnija naviny

Sesija Sojmu j Senatu ŭ Polšcy. Pašla 30 dzionnaha spynieńnia budžetnaj sesii Sojmu j Senatu, 26.IV. siol. narady polska-ha parlamentu pačalisia ŭžnoŭ.

↳ **Litoŭskaja delehacyja ŭ Varšavie.** 18.IV. sioleta litoŭskaja delehacyja (staršynia K. Stašys, Ks. K. Čibiras i R. Mackievič) adviedała Varšavu. Centralnyja ŭłady adniešlisia davoli pryhilna da patrebaŭ Litoŭcaŭ. Delehaty atrymali ŭražańnie, što polskija ŭłady majuć namier ablahčyc pałažeńnie Litoŭcaŭ u Vilenščynie.

50-ya ŭhodki Hitlera. Ŭ minulym tydni ŭ Niamieččynie wielmi ŭračysta abchodzili 50-ya ŭhodki naradzin Adolfa Hitlera. Na hetaj uračystaści byli pradstaŭniki ŭsich baľkanskich i prybaľtyckich dziaŭžaŭ, a tak-ža j pradstaŭnik Belhii. Z susiedziaŭ Niamieččyny nia było tolki Francyi, Polšcy, Švajcaryi j Holandyi.

Ahulny abaviazak vajsakovaj słužby ŭ Anhlii. Dasiul u Anhlii było vojska najemnaje. Ciapier, z pryčyny hroznaha času, vydany zakon ab ahulnaj vajsakovaj pavinnasći. Hetym Anhlija pabolšvaje svaje zbrojnyja siły.

Hałoŭnyja zadańni palityki SSSR. Baľšaviki viaduć ciapier takuju palityku: 1) mirnaje sužycio z usimi dziaŭžavami, jakija nie narušajuć intaresaŭ SSSR, 2) usialakimi sposabami ŭtrymać sužycio z usimi dziaŭžavami, jakija mohuć narušać intaresy SSSR, 3) pamahać usim narodom u baraćbie z Niamieččynaj, Italijaj j Japonijaj, 4) hatovicca j zbroicca da abarony ad napadu na SSSR.

Apelacyjny sud nad dr. H. Dembinskim, S. Jendrychoŭskim, M. Žeromskaj i Ŭł. Barysevičam

Ŭ druhoj palavinie krasavika siol. adbyŭsia ŭ Vilenskim Apelacyjnym Sudzie pracas dr. H. Dembinskaha, S. Jendrychoŭskaha, M. Žeromskaj i Ŭł. Baryseviča. Prakuratura abvinavačvala ŭsich padsudnych u kamunistyčnaj dziejnaści j za toje, što ŭ duchu kamunistyčnym vydavali hazety „Poprostu“ i „Karta“. Ŭ pieršaj instancyi Akružny Sud kamunistyčnaj dziejnaści abvinavačanyh nie dahledziŭ i ad hetaha zakidu apraŭdaŭ, ale Dembinskahaj j Jendrychoŭskaha zasudziŭ pa 4 hady astrohu za imknieńnie j padhatoŭku da źmieny siłaj isnujučaha ładu ŭ dziaŭžavie. Ad hetaha prysudu apelavali zasudžanyja j prakuratura. Apelacyjny Sud, nie dahledziŭšy nijakaj viny ŭ dziejnaści padsudnych, prysud pieršaj instancyi skasavaŭ i ŭsich abvinavačanyh apraŭdaŭ.

„Chryścijanskaja Dumka“ razam z miesiačnikom „Z O R K A“ dla biel. dziaćiej kaštuje ŭ hod usiaho 3 zał. Ŭ składcynu jašče taniej: kali chto na adzin supolny adras źbierec troch padpišcykaŭ, dyk za try ekzemplary „Chr. D.“ płacić tak-ža 3 zał., heta znača: kožny padpišcyk z hetaj trojki atrymaje našu hazetu za 1 zał. u hod. Numar konta 63.

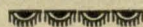
žaje, pastavić na ahoń (nie zamoeny). Kali vada zakipić, adstavić harščok z pialuškami z ahnia, kaŭ usieńka astyla, potym jašče raz namylic pialuški myłam i vymyc u haračaj vadzie. Nakaniec vypalaskać paru ragozaŭ u letniaj vadzie, kab nie astalosia ničoha myła, potym vykručić dobra j paviesić sochnuć. Hetak sama možna myć i inšuju dziaćiačuju vopratku. Na pieršy pahlad jano mo zalisnie vialiki kłopat, adnak nikoli ŭ inšy sposab nia miecimiem hetak dobra vymytaha chušcia. A čyšcinia chušcia—adna z žarukaŭ zdarovaha hadavańnia dziaćiej.

Son. Ŭ pieršych paru tydniach novarodžany špic 18—20 hadzinaŭ u dzień. Kab son byŭ spakajniejšy, zasłanić ložka abo kałysku ad skvaźniaka j zamocnaha šviatła.

Dziaćia musić spać asobna. Siańniki j paduški kab byli tonkija j davoli čviordyja, inakš dziaćia zasmat paciecimie. Čym dziaćia starejšaje, tym mienš moža jano spać.

Kolkašć snu boľš-mienš hetkaja patrebnaja: u pieršym miesiacy 18—20 hadzinaŭ, u 2—4 miesiacy —16—18, u 6—12 miesiacy—14—15, u 1—2-m

hodzie—13—14, u 2—4-m hodzie—11—12 hadzinaŭ. Pačynajučy ad 4-ha hodu dziaćia chaj špic kala 10 hadzinaŭ. Dziaćia niadužaje, ci tolki abniadužaŭšaje, prykładam pašla chvarobaŭ, moža paspac jašče pa abiedzie 1—1½ hadziny. Nia možna pryvučać dziaćiaci, kab jano zasynała pry *brudziach*, abo kab jano tady *hojdać* ci nasić na rukach, ci *kałychać*. Dziaćia biez kałychańnia zasynaje krychu marudniej, adnak chutka pryvykaje j potym nadta dobra špic biaz ničoha. Kali dziaćia nia moža zasnuć, heta pakazvaje na niejkuju chvarobu — abo trybuch balić, abo tak niešta. Jašče horš, jak kałychać, kali dziaćia pryvyknie zasynać z *žujkaju ci nat palcami ŭ rocie*. Nia kažučy ŭžo ab roznych mahčymasćiach chvaroby ŭ rotavaj padzi, ad hetaha błaħa raźvivajuca škivicy j zuby. Niańki abo nat i nierazumnyja maciary dajuć roznyja leki, kab dzieci chutcej abo zasynali, abo kab lepš, daŭšej, spali. Najčašćiej dajuć tutaka *naparu z maku*. Ab błaħich śledamkach hetkich „lekaŭ“ nat i havaryć, dumaju, nia treba. Miž inšym i śmierć spatykaje časta hetkich dziaćiej.

Piśmy ũ hazetu:

Našaja sučasnaść

Svir. Bielaruskaje katalickaje sialanstva našych vakolic żyvie svaim žyćciom. Śviedamaść bielaruskaja ũ nas pašyrajecca, ale navonki mała prajaŭlajecca. Heta musić užo takaja psychika našaha narodu. Hazety da nas prychoǳiac i ludzi ich achvotna čytajuć. Z daručańniem hazet u nas ciapier sprava papravilasja. Kruhom bielaruskija hazety ciapier z pošty addajuć padpiščykam i nihto ich nie zatrymlivaje. Ad čaho heta zaleža, niaviedama. Heta dobra dzieje na nastroj ludziej. Pačulisia ũsie svabadniej.

Kulturna - aśvietnaja praca palahaje ciapier u nas tolki na čytańni knižak. Bielaruskija knižki vandrujuć z vioski ũ viosku, z ruk u ruki. Vielmi papularnaj u našych vakolicach povieść „Chłapieć“ V. Advažnaha. Niaviedama, čamu j zašto, „litar-turnyja“ krytyki hetak zhanili hetuju knižku, što, jak pisali ũ „Śt. Moładzi“, nie pakinuli na V. Advažnym i suchoj nitki. Moža jana dla intelihiencyi j nie padchodzić, ale na siale, asabliva siarod katalikoŭ, dyk „Chłapieć“ i ũsie inšyja knižki V. Advažnaha vielmi papularnyja.

Ciapier u našych vakolicach pravodzicca šyrokim rozmacham chutaryzacyja. Sialanie spadziajucca, što na chutaroch budzie lahčej haspadaryć.

Pry hetaj naħodzie zaklikaju ũsich svaich susiedziaŭ — sialan kala švira — da samaaśviety. Šukajcie, braty, pryjacielaŭ u dobrej knižcy j hazecie. Čytajcie, prašviačajciesia, dyk i żyć budzie lahčej!
Ł. Hip.

Смерць ад пярона.

Харкі, Пастаўскага пав. Вяна, усё паўстала да жыцьця, ускрасае прырода ад зімовай сьпячкі. Сяляне ўсьцешыліся, што хутка выганяць скаціну на пасьбу, бо няма чым карміць, няма й саломы на сечку.

Ударыў гром і страханулася зямля. Над нашай ваколiцай 15 красавіка праймчалася страшная бура, раскідаючы сваю энэргію пяронамі. У нашай вёсцы ўдарыў пярун у хату Кастуся Казароўца

Konskaja maralnaść

Uzvarušany ciapier śviet, jak murašnik. Usio rušycca, krucicca, pieravaračvajecca. Žmianiajecca śviet kožnuju hadzinu. Kožnuju chvilinu žjaŭlajuca ũsio novyja padziei, jakija adnych viesialać, a druhich bjuć ciazkoj daŭbnioj pa haławie.

Śviet puściŭsia ũ vykrontasy j tak vybivaje padkoŭkami „lavonichu“, što aź ziamla kałyšycca. Kab tolki z zavies nia vyskačyła, bo palacić čartu ũ zuby, što j nie pačujem. Ludzi ad hetaha kałychańnia ziamli zusim stracili ciarplivaść i pačali nervavacca. Dy j nia dziva. Kožnaja hadzina daje novy vykrontas, a kožnaja chvilina — śvieży stuk padkoŭki.

Nastupajuć novyja časy, novaja maralnaść. Što bylo ũčora tak, siańnia jnakš. Što bylo ũčora dobra, siańnia užo toje błaħa. Učarasnijaje čornaje, siańnia jšče čarniejšaje. Jašče nia pryvyk čalaviek da adnaho, a tut užo niešta novaje vylazić. Usio kipić, jak u haršku, usio mianiajecca, jak rak u varatku. Pryvyk čalaviek siańnia da niečaha, a zaŭtra toje ũžo zusim da ničoha nie padchodzić.

Prykładam bylo tak. Dobry haspadar, Mikoła, mieŭ kania. Pavioŭ jon jaho adzin raz paścić. Pa darozie strymaŭ kania na čužym lužku. Koń z prahavitaścij prypaŭ da zialonaj travy, a haspadar zlažyŭ ruki j šaptaŭ malitvy. Hetak jon rabiŭ časta.

Adnočy Mikoła hetak pasučy kania, kali dašaptaŭsia da sloŭ u malitvach: „no izbavi nas ad lukavoha“, — raptoŭna vyskačyŭ z lazy haspadar lužku, schapiŭ kania za vobrać i pavioŭ da ũlady.

Za try dni adbyŭsia administracyjny sud u starastvie.

— Ty čaho z kaniom na čuży tuh papiorsia? spytaŭsia vuraradnik.

i zabiŭ яго двух сыноŭ. Хлапчукі (старэйшаму 16 гадоў) падчас буры сядзелі каля стала й прыглядаліся ў вакно. Аднаго зabiŭ адразу, а другі моцна кантужаны памёр. Трагедыя К. Казароўца выклікала ўздрыг у цэлай ваколiцы. Спачуцьё Казароўцу выражаем і праз газэту. *Міка.*

— Ale, bo svajho nadta mała maju, a koń hałodny.

— Ci ty viedaješ, što čužuju ũlasnaść treba šanavać? Ci ty znaješ, što ty zradiŭ?

— Nie!

— Ukraŭ! — kryknuŭ vuraradnik. Rabunak! Siarod bielaha dnia ty na čužoje z kaniom palezl.

Mikoła pamaŭčaŭ, paslučaŭ, pačasaŭ patylicu, zaplaciŭ nalozanuju karu j pašoŭ rāzvažajučy ab čužoj i svajej ũlasnaści damoŭ.

Sioleta viasnoj Mikoła jznoŭ pavioŭ paścić kania. Jak prachodzili z kaniom ściežkaj praz čuży lužok, koń prypomniŭ sabie smačnuju travu, padaŭsia ũbok i pačaŭ zhryzać zialonieńki adrost. Mikoła zazlavaŭsia, što aź uzdryhnuŭ. Zlažyŭ u dvoje pavadki j z celaj siły śpierazaŭ kania praz špinu. Koń padskočyŭ, staŭ naprociŭ Mikoły j vytarašcyŭ na jaho svaje vočy. Ždziviŭsia koń, što jaho haspadar hetak žmianiŭsia. Letas sam paściŭ jaho na čužym, a sioleta bje jaho navat za toje, što jon uhryz niekalki rāzoŭ čužoj travy.

— Čaho hladziš na mianie, jak baran na varoty? — kryknuŭ Mikoła.

— Bo nie razumieju, za što mianie bješ.

— Durny! — aburana skazaŭ Mikoła, — bju ciabie dziela taho, kab za tvajo zladziejstva mianie nie karali.

Koń jašče bolš vytarašcyŭ vočy. — Zladziejstva? A što-ž ja krađu?

— Kradziež, bo na čuży tuh lezieš.

— Durny ty haspadar. Vidać, što ty hazet nia čytaješ i palityki nia znaješ. Kab ty čytaŭ hazety, dyk ty viedaŭ-by, što ja nie krađu, a tolki pašyraju svoj žyćciovy prastor — pašbišča.

— Zabiarom! Adbiarom!... — zakraktali ũ balocie žaby. Koń ahlanuŭsia, machnuŭ viesialej chvastom i pačaŭ dalej paścicca na čužym lužku.

Mikoła machnuŭ bieznadziejna rukoj i pačaŭ krucić z machorki papiarosu.

— Voš tabie časy! Navat koni robiac palityku j vučacca ad ludziej maralnaści, — Mikoła marmataŭ sabie pad nos.

Romka Hałajda.

Padpiska na „Chr. Dumku“: na hod—3 zał., na paŭhodu—1 zał. 50hr., na try miesiacy—1 zał. Cāna asobnaha numaru — 10 hr. Zahranicu padpiska ũ dva razy daražej. — Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Redaktor J. POŹNIAK
Рэдактар Я. ПАЗЬНЯК

Wydawca KS. AD. STANKIEWICZ
Выдавец КС. АД. СТАНКЕВІЧ

Drukarnia Białoruska im. Fr. Skaryny, Wilno, Zawalna 1. | Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны, Вільня, Завальная 1.